

AVERSS UN REVERSS

Latvijas Bankas biļetens • 2007. gads Nr. 4

ŠAJĀ NUMURĀ

2 TAUTSAIMNIECĪBAS SEKTORU BILANČU ANALĪZE FINANŠU STABILITĀTES SKATĪJUMĀ JEĻENA ZUBKOVA, MĀRCIS RISBERGS

Latvijas ekonomikas attīstība pašlaik nav sabalansēta, par to liecina augstā inflācija, augsts tekošā konta un ārvalstu parāda līmenis. Taču, lai atklātu potenciālās nesabalansētības atsevišķos tautsaimniecības sektoros, arvien plašāk dažādās valstīs izmanto jaunu pieeju – tautsaimniecības sektoru bilanču analīzi.

5 KOMERCBANKU LOMA LATVIJAS EKONOMIKAS STABILIZĀCIJĀ PĒTERIS STRAUTIŅŠ

Ne visi Latvijas iedzīvotāji iemācījušies izvērtēt savas reālās iespējas, arī sabiedrībai tirgus ekonomikas pieredze ir samērā neliela. Tāpēc komercbankām šobrīd jāpilda divi svarīgi pienākumi – jāpaveic virkne svarīgu mājas darbu un jāveicina stabila ekonomikas ilgtermiņa izaugsme.

9 AUGSTA RISKA KREDĪTU KRĪZE ASV UN TĀS GLOBĀLĀS SEKAS ELMĀRS ZAKULIS

Notikumi ASV parādīja, ka apstākļos, kad finansiālā situācija spiež, viss maz ticamais ir iespējams – aizņēmējiem ar maksājumu problēmām netiek vairs dotas nekādas atlaides – klienti tiek izlikti no saviem īpašumiem, turklāt šo īpašumu vērtība krītas.

ĪSZIŅAS

8 * Nauda, kas nes valsts un tautas identitātes zīmes.

11 * Latvija novembrī pievienojās modernākajai maksājumu sistēmai eiro.

12 LATVIJAS BANKAS PADOMĒ

TAUTSAIMNIECĪBAS SEKTORU BILANČU ANALĪZE FINANŠU STABILITĀTES SKATĪJUMĀ

Informācija par tautsaimniecības sektoru bilanci, ja ir laikus pieejama, dod iespēju politikas veidotājiem identificēt un mazināt riskus, pirms tie pāraug finansiālās problēmās.

(Turpinājums 2. lpp.)

JELENA ZUBKOVA
Monetārās politikas pārvaldes
Finanšu stabilitātes daļas
vadītāja

MĀRCIS RISBERGS
Monetārās politikas pārvaldes
Finanšu stabilitātes daļas
ekonomists

Tautsaimniecības sektoru bilanču analīze finanšu stabilitātes skatījumā

(Turpinājums no 1. lpp.)

Latvijas ekonomikas straujā izaugsme nodrošina samērā ātru ienākumu izlīdzināšanu ar Eiropas Savienības līmeni, tomēr tā saistīta arī ar makroekonomisko risku pieaugumu, kuriem pēdējā laikā lielu uzmanību pievērš gan iekšzemes, gan ārvalstu institūcijas un investori. Latvijas ekonomikas attīstība, kuras virzītājspēks ir augošais iekšzemes pieprasījums, nav sabalansēta – par to liecina augstā inflācija, augsts tekošā konta un ārvalstu parāda līmenis. Šīs nesabalansētības raksturo pašreizējo makroekonomisko situāciju, taču neatklāj potenciālās nesabalansētības atsevišķos tautsaimniecības sektoros – valdības, banku, uzņēmumu un mājsaimniecību sektoros. Lai to atklātu, vairākās valstīs arvien plašāk izmanto samērā jaunu pieeju – t.s. tautsaimniecības sektoru bilanču analīzi (tālākā tekstā – bilanču analīze).

Kā novērtēt katra sektora ievainojamību

Atšķirībā no tradicionālās makroekonomikas analīzes, kas galvenokārt balstās uz resursu plūsmu analīzi (piemēram, maksājumu bilances tekošais konts un valsts budžets), bilanču analīzē uzsvars tiek likts uz tautsaimniecības sektoru bilances stāvokli. Abas pieejas ir savstarpēji saistītas, jo, pirmkārt, bilances atlikumu starpība uz diviem datumiem ir atkarīga no plūsmām laika periodā starp tiem; otrkārt, noteikta aktīvu un pasīvu struktūra var izraisīt ievērojamas resursu plūsmas. Tādējādi bilanču analīze ir svarīgs papildinājums tradicionālajai analīzei. Tās mērķis ir novērtēt katra sektora ievainojamību un to, vai problēmas vienā sektorā var izraisīt negatīvas sekas citos sektoros. Šādu analīzi nevar veikt, balstoties uz tautsaimniecības kopējo bilanci, jo, konsolidējot sektoru bilances, tiek izslēgti sektoru iekšzemes savstarpējie parādi, atstājot tikai iekšzemes ekonomikas prasības un saistības pret pārējo pasauli.

1. attēlā ir atspoguļota Latvijas starpnozaru matrica, kas ietver katra sektora savstarpējās saistības un prasības, kā arī to saistības un prasības pret ārvalstīm. Katra sektora parādi citiem sektoriem (debitora pozīcijas) ir parādīti rindās un prasības pret citiem sektoriem (kredītoru pozīcijas) – kolonnās. Katra rinda atspoguļo attiecīgā sektora finanšu pasīvu struktūru un katra kolonna – atbilstošo aktīvu struktūru jeb ieguldījumus citos sektoros.

Kā redzams, lielākās prasības (124.3% no IKP) un saistības (118.6% no IKP) Latvijā 2006. gadā bija kredītiestādēm. Šo prasību lielāko daļu veido iekšzemes uzņēmumiem un mājsaimniecībām izsniegtie kredīti (kopā 77.7%). Savukārt kredītiestāžu saistību lielāko daļu (78.2% no IKP) veidoja saistības pret ārvalstīm, kas atspoguļo Latvijas banku nozīmīgu atkarību no ārvalstu, t.sk. mātes banku aizdevumiem. Arī Latvijas uzņēmumiem bija ievērojamas saistības pret ārvalstīm (21% no IKP). Kopumā Latvijas ekonomikas parāds ārvalstīm ir ļoti liels – 104.7% no IKP.

Šāds starpnozaru skatījums dod vispārēju priekšstatu par sektoru savstarpējām prasībām un saistībām. Lai dziļāk izvērtētu finanšu apstākļus un ekonomikas sektoru ievainojamību, aktīvus un pasīvus sadala atkarībā no termiņa (īstermiņa, ilgtermiņa) un valūtas (nacionālā, ārvalstu). 2.–4. attēlos atspoguļota Latvijas

1. att.

Latvijas tautsaimniecības starpnozaru matrica
2006. g. beigās, % no IKP

	Valsts sektors		Finanšu privātais sektors	Nefinanšu privātais sektors		Ārējais sektors	Pasīvi kopā
	Latvijas Banka	Valdības sektors	Kredītiestādes	Uzņēmumi	Mājsaimniecības	Nerezidenti	
Latvijas Banka	X	0.4	10.8	0.0	0.0	0.3	11.5
Valdības sektors	0.0	X	3.9	0.5	0.0	5.2	9.6
Kredītiestādes		3.5	X	13.0	23.9	78.2	118.6
Nefinanšu privātais sektors kopā, t. sk.			77.7	X	X	21.0	98.7
nefinanšu privātie uzņēmumi			39.5	X	X	21.0	60.5
mājsaimniecības			38.2	X	X		38.2
Ārējais sektors	21.8	0.4	31.9	15.9		X	70.0
Aktīvi kopā	21.8	4.3	124.3	29.4	23.9	104.7	X

tautsaimniecības sektoru bilanču termiņu un valūtu nesabalansētība.

Redzams, ka pastāv kredītiestāžu aktīvu un pasīvu ievērojama termiņu nesabalansētība (skat. 2. att.), jo pasīvi lielākoties ir īstermiņa un aktīvi – ilgtermiņa. Tas norāda uz to, ka ilgtermiņa ieguldījumi (piemēram, kredīti) tiek finansēti ar īstermiņa piesaistītiem līdzekļiem. Šādā situācijā piesaistītie resursi bieži jāatjauno, pretējā gadījumā to atmaksāšana var radīt problēmas. Tomēr jāatzīst, tā ir kredītiestāžu darbības būtība – transformēt piesaistītos īstermiņa finanšu līdzekļus ilgtermiņa aizdevumos. Šāda nesabalansētība raksturīga arī citu valstu banku sektoros.

Latvijas finanšu sektora īpatnība ir tā, ka termiņa nesabalansētība ir ievērojami izteiktāka aktīviem un pasīviem ārvalstu valūtās, t.i., Latvijas finanšu sektora īstermiņa aktīvi ārvalstu valūtā ir ievērojami mazāki nekā īstermiņa pasīvi ārvalstu valūtā (skat. 3. att.). Tas galvenokārt saistīts ar to, ka aktīvos dominē ilgtermiņa kredīti eiro valūtā, ko veicināja zemākas procentu likmes kredītiem eiro. Savukārt banku piesaistīto ārvalstu valūtu resursu (īstermiņa nerezidentu noguldījumi, īstermiņa un ilgtermiņa aizņēmumi no ārvalstu bankām) termiņi ir mazāki nekā iekšzemē izsniegtajiem kredītiem. Šāda aktīvu un pasīvu ārvalstu valūtās termiņa nesabalansētība bankām var radīt problēmas pat tad, ja to pasīvi ārvalstu valūtās sakrīt ar aktīviem ārvalstu valūtās. Var rasties situācija, ka bankām nav pietiekamā daudzumā ārvalstu valūtas resursu, ko var operatīvi izmantot ārzemju parāda segšanai.

Klienti un bankas – sasaistē

Papildu uzmanība ir jāpievērš Latvijas mājsaimniecību aizvien augošajai aktīvu un pasīvu termiņu

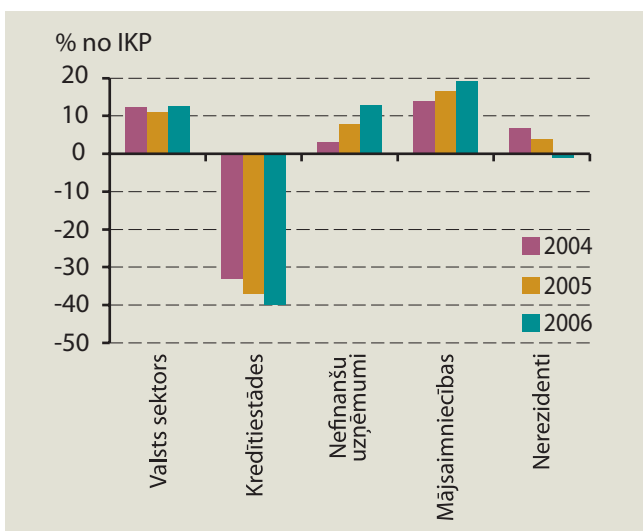
nesabalansētībai. Mājsaimniecībām arvien vairāk aizņemoties, palielinās to ilgtermiņa saistības; savukārt, neveicot papildu uzkrājumus nebaltām dienām, ilgtermiņa finanšu aktīvi ir ievērojami mazāki nekā saistības.

Izmantojot bilanču analīzi, skaidri redzams, ka Latvijas uzņēmumu un mājsaimniecību sektoru aktīvu un pasīvu valūtas nav sabalansētas (skat. 4. att.). Tāda situācija izveidojās tāpēc, ka mājsaimniecības un uzņēmumi galvenokārt aizņemas eiro zemāku procentu likmju dēļ, bet to ienākumi lielākoties ir latos. Neliela daļa uzņēmumu ierobežo savu ārvalstu valūtas risku ar derivātinstrumentiem (piemēram, mijmaiņas darījumiem, nākotnes darījumiem). Eksporta uzņēmumu ienākumi gan ir ārvalstu valūtā, taču šo uzņēmumu īpatsvars banku kredītportfelī ir neliels. Kaut gan banku sektorā aktīvi un pasīvi ārvalstu valūtās ir sabalansēti, ievērojot FKTK noteiktos ierobežojumus atklātām valūtas pozīcijām, klientiem (uzņēmumi un mājsaimniecības) viņu aktīvu un pasīvu valūtas nesabalansētība var sagādāt problēmas, atmaksājot kredītu. Rezultātā klientu maksāspējas problēmas var izraisīt finanšu problēmas arī bankām.

Banku sektora aktīvu un pasīvu termiņu vai valūtas nesabalansētība nerada problēmas, kamēr bankas turpina no citām bankām saņemt finansējumu noguldījumu vai aizņēmumu veidā. Tomēr negatīva šoka gadījumā, piemēram, nozīmīgi pasliktinoties tirdzniecības nosacījumiem vai krasī mainoties ārvalstu investoru skatījumam uz Latviju, termiņa vai valūtas nesabalansētība palielina banku vai cita sektora likviditātes vai pat maksāspējas risku, un tas saasina tautsaimniecības problēmas. Ekonomikas spēja izturēt dažāda veida šokus ir atkarīga ne

2. att.

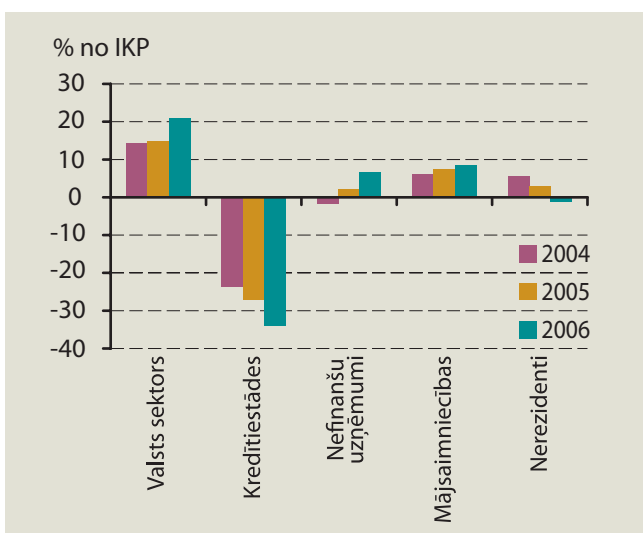
Tautsaimniecības sektoru aktīvu un pasīvu termiņu nesabalansētība* 2004.–2006., % no IKP

*Aprēķināta kā aktīvu ar termiņu līdz 1 gadam un pasīvu ar termiņu līdz 1 gadam starpība

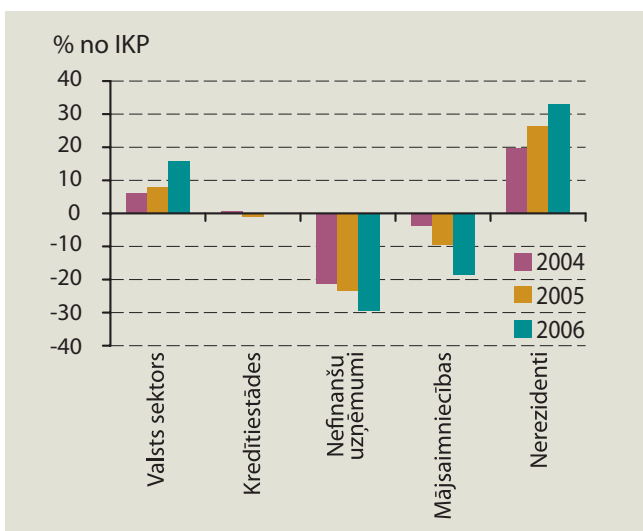
3. att.

Aktīvu un pasīvu ārvalstu valūtās termiņu nesabalansētība, % no IKP

4. att.

Aktīvu un pasīvu valūtas nesabalansētība 2004.–2006.g., % no IKP

tikai no tautsaimniecības kopējās bilances aktīvu un pasīvu struktūras, bet arī no atsevišķo sektoru bilanču struktūras. Āzijas finanšu krīze uzskatāmi parādīja, ka atsevišķu tautsaimniecības sektoru bilanču nesabalansētība ir tikpat nozīmīgs risks kā maksājumu bilances tekošā konta vai valsts budžeta deficīts. Āzijas valstīs uzņēmumu finansiālās situācijas strauja pasliktināšanās izraisīja pēkšņu ārvalstu kapitāla aizplūdi un valūtas kursa šoku. Rezultātā uzņēmumu bilances problēmas ne tikai atbalsojās banku sektorā – sliktu kredītu veidā, bet arī ievērojami pieauga krīzes laikā.

Iespēja laikus mazināt riskus

Tautsaimniecības bilances analīze nav domāta, lai atspoguļotu ekonomikas vai kāda sektora “reālo ekonomisko stāvokli”, tā tikai parāda šo sektoru makroekonomisko neaizsargātību. Informācija par sektoru bilanci ir īpaši noderīga, ja tā ir laikus pieejama, tādējādi dodot iespēju politikas veidotājiem identificēt un mazināt riskus, pirms tie pāraug finansiālās problēmās. Bilances analīze dod iespēju: 1) pārdomātai parādu pārvaldīšanai valsts sektorā, lai saglabātu spēju pretoties negatīvam ekonomiskam šokam; 2) politikai, kas rada stimulus privātajam sektoram ierobežot tā nesabalansētības starp aktīviem un pasīviem – termiņos un/vai valūtās.

Ņemot vērā Latvijas privātā sektora bilances nesabalansētības, var teikt, ka kredītēšanas pieaugumu tempu mazināšanās palēninās to tālāku pieaugumu. Vairāki kredītēšanas bremsēšanas pasākumi, kas tika paredzēti pretinflācijas plānā, jau ir atnesuši pirmos rezultātus. Taču politikas veidotājiem īpaša uzmanība ir jāvērs arī uzkrājumu un ilgtermiņa resursu piesaistes mehānismu attīstīšanai (piemēram, privātie uzkrājumu fondi, ilgtermiņa obligācijas, uzkrājošā apdrošināšana), kas palīdzēs mazināt riskus.

Izmantotā literatūra:

1. Mathisen J., Pellechio A. *Using the Balance Sheet Approach in Surveillance: Framework, Data Sources, and Data Availability.* – IMF, WP/06100

2. Allen M., Rosenberg C., Keller C., Setser B., Roubini N. *A Balance Sheet Approach to Financial Crisis.* – IMF, WP/02/210

Papildu informācijai – jelena.zubkova@bank.lv,
marcis.risbergs@bank.lv
Foto – Gatis Zommerovskis

KOMERCBANKU LOMA LATVIJAS EKONOMIKAS STABILIZĀCIJĀ

PĒTERIS STRAUTIŅŠ
AS Hansabanka vadošais
sociālekonomikas eksperts

Pievienojšanās Eiropas Savienībai, zemās procentu likmes un likviditātes plūdi pasaules finanšu tirgos, kā arī iepriekš veikto reformu pozitīvie efekti Latvijā veicināja strauju patēriņa pieaugumu. Gan statistikas dati, gan Rīgas ielās vērojama liecina, ka dzīve tiek baudīta ar augošu vērienu. Ekonomikas attīstības jēga ir uzlabot cilvēku dzīves kvalitāti, un taupība nav pašmērķis, taču dažkārt patēriņa kāpumu nepieciešams piebremzēt. Ne visi Latvijas iedzīvotāji iemācījušies izvērtēt savas reālās iespējas un riskus, arī sabiedrības tirgus ekonomikas pieredze ir samērā neliela. Ja patērētāji, uzņēmumu vadītāji un investori vienmēr objektīvi izvērtētu savas izredzes, ekonomika neciestu no pārmērīgām optimisma un pesimisma svārstībām un attīstītos vienmērīgi. Taču cilvēki mēdz kļūdīties. Tāpēc komercbankām šobrīd ir jāpilda divi svarīgi pienākumi – jāpaveic virkne svarīgu mājas darbu un jāveicina stabilas ekonomikas ilgtermiņa izaugsme.

Mājas darbi bankām

Komercbanku ilgtermiņa intereses sakrīt ar sabiedrības interesēm. Straujais iekšzemes pieprasījuma kāpums un hipotekārās kreditēšanas bums sniedzis finanšu sektoram ļoti straujas izaugsmes iespējas, taču banku bizness ir ilgtermiņa bizness, jāapsver katra soļa sekas tālākā nākotnē.

Komercbankām rūpīgi jāseko risku izmaiņām ekonomikā un attiecīgi jākorģē sava kreditēšanas politika. Tāds ir banku pienākums gan pret sabiedrību, gan pret saviem noguldītājiem, kredītu ņēmējiem un akcionāriem. Lielākās bankas, *Hansabanka* tai skaitā, jau pērn pārskatīja savu nekustamā īpašuma projektu kreditēšanas politiku un turpina to koriģēt atbilstoši ekonomiskajai situācijai. Kreditēšanas attīstības iespējas nav izsmeltas, taču nevar turpināt augt līdzšinējā tempā. Pieaugums nākotnē būs atkarīgs no tā, cik sekmīga būs ekonomikas attīstība.

Gan bankas, gan sabiedrība ir ieinteresētas, lai uzkrājumi pieaugtu. Bankām tā ir daļa no normālā izaugsmes procesa, pārejot no padomju ekonomikas uz attīstītu tirgus ekonomiku. Deviņdesmitajos gados tika attīstīti vienkāršākie banku produkti – depozīti un pārskaitījumi, šajā desmitgadē strauji pieauga hipotekārās kreditēšanas apjoms, un šobrīd bankas pāriet jau nākamajā attīstības posmā, kad visstraujāk

Straujais iekšzemes pieprasījuma kāpums un hipotekārās kreditēšanas bums sniedzis finanšu sektoram ļoti straujas izaugsmes iespējas, taču banku bizness ir ilgtermiņa bizness, tāpēc jāapsver katra soļa sekas tālākā nākotnē.

*Jubilejas un piemiņas monēta
Zelta ābele, laista klajā 2. oktobrī.*

aug citi pakalpojumi – ilgtermiņa ieguldījumi, aktīvu pārvaldīšana un pensiju plāni. Tas, protams, nenozīmē, ka iepriekšējās attīstības posmos radītie produkti izzudīs. Arī pieprasījums pēc hipotekārajiem kredītiem noteikti nākotnē vēl augs. Sabiedrībai kļūstot bagātākai, cilvēki vēlēšies iegādāties lielākus un kvalitatīvākus mājokļus, un nākamo desmitgažu laikā varētu tikt nomainīta ievērojama daļa dzīvojamo ēku fonda.

Taču pašreizējā prioritāte ir uzkrājumu pieaugums. Tas nepieciešams gan ekonomikas īstermiņa stabilizācijai, gan ilgtermiņa izaugsmes mērķu sasniegšanai. Brīdī, kad sāks samazināties darbaspējīgā vecuma iedzīvotāju skaits un būs sarukusi Latvijas un Rietumeiropas darba ražīguma līmeņu starpība, sasniegtā ienākumu līmeņa uzturēšanai un palielināšanai būs nepieciešami investīciju ienākumi no pārējās pasaules. Tos varēs gūt iedzīvotāji, kuri būs uzkrājuši aktīvus citās zemēs, un viņu tēriņi preču un pakalpojumu apmaksai mūsu valstī dos netiešu labumu arī citiem. Minētais brīdis vēl nav pienācis, taču uzkrājumi jāsāk veidot jau šobrīd, kad ekonomika aug ļoti strauji un ir vieglāk daļu patēriņa novirzīt uzkrājumiem. Pašlaik gan Latvijas starptautiskā investīciju neto pozīcija pasliktinās (skat. 1. att.). Tas būtu attaisnojams īslaicīgi un tikai tik lielā mērā, cik tiek investēts infrastruktūrā un iekārtās, kas nākotnē palīdzēs gūt eksporta ieņēmumus. Vairs nav pieļaujams palielināt valsts ārējo parādu, lai pirktu patēriņa preces.

Latvijas neto ārējie aktīvi var pieaugt, ja ekonomikai ir tekošā konta pārpalikums. Tas ir ilgtermiņa mērķis, uz kuru jāsāk virzīties jau tagad. Tāpēc bankām vēl aktīvāk jāskaidro sabiedrībai uzkrāšanas priekšrocības, jāpieāvā moderni, ienesīgi un viegli saprotami uzkrājumu produkti. Lūzums šajā jomā jau ir noticis, un banku klienti arvien aktīvāk interesējas par ieguldīšanas iespējām. Šie panākumi ir jānostiprina.

Banku zināšanas kalpo sabiedrībai

Komercbankām ir pienākums savus klientus un visu sabiedrību informēt par ekonomikas izaugsmes un līdz ar to arī reālo ienākumu pieauguma potenciālu. Iespējams, līdz šim bankas to darīja pārāk maz, tāpēc tagad iekavētais jāatgūst.

Jau pērn komercbankas sāka konsultēties ar valsts institūcijām par iespējām bremsēt ekonomikā vērojamās nelabvēlīgās tendences. Neviena atsevišķa banka,

pat vislielākā, nevar kontrolēt kredītu pieaugumu ekonomikā kopumā. Šo mērķi var sasniegt tikai valsts, pieņemot noteikumus, kas attiecas uz visiem tirgus dalībniekiem. Tāpēc bankas piedalījās inflācijas samazināšanas plāna izstrādē, liekot savu ekspertu zināšanām kalpot sabiedrībai.

Šobrīd vēstījums par pārmērīga optimisma radītajiem riskiem jau ir uztverts, saprasts un atspoguļojas iedzīvotāju un uzņēmēju rīcībā. Nekustamo īpašumu sektora un mazumtirdzniecības attīstība kļūst mērenāka, un tas ir apsveicami. Nebūtu gan vēlams arī krišana pretējā galējībā – pārmērīga piesardzība rada ekonomisko satricinājumu risku un var likt palaist garām attīstības iespējas. Tāpēc ir jāveicina arī tālākas nākotnes mērķu sasniegšana.

Darba ražīgums ir prioritāte

Ilgtermiņa ekonomisko mērķu sasniegšana ir atkarīga no darba ražīguma kāpuma. Katram ekonomistam ir skaidrs, ka vispārējais darbaspēka trūkums valstī nevar turpināties bezgalīgi – darba tirgū pieprasījums un piedāvājums izlīdzinās, kāpjot algām. Taču svarīgi, cik lielā mērā algu kāpums pamatojas darba ražīguma pieaugumā un kā tas iespaido eksporta sektoru. Pašlaik reālie ienākumi aug straujāk nekā darba ražīgums. Ļoti iespējams, ka, lai pārvarētu pašreizējo nelīdzsvarotību, kādu laiku būs nepieciešama pretēja tendence.

Lai algas varētu augt, nekaitējot ekonomikas konkurētspējai, ir jāpaaugstina darba ražīgums, un to ar saviem inovatīvajiem pakalpojumiem veicina arī banku sektors. Veicinot pievienoto vērtību neradošu rutīnas funkciju automatizēšanu, bankas gan ceļ sava darba efektivitāti, gan darba ražīgumu ekonomikā. Piemēram, *Hansabanka* šobrīd aktīvi mudina klientus vienkāršākās operācijas veikt pašiem ar internetbankas starpniecību. Tas ļauj darbinieku laiku novirzīt no rutīnas funkciju izpildes uz radošiem uzdevumiem. Jau šobrīd no katriem 20 *Hansabankas* maksājumiem 19 tiek veikti, neapmeklējot bankas filiāli. Tā tiek ietaupītas izmaksas kā bankām, tā klientiem. Pat viena cilvēka neproduktīvi izlietots darba laiks ir pārāk liels zaudējums ekonomikā. Par darba ražīguma kāpumu jā rūpējas ne tikai uzņēmumu vadībai, bet arī darba ņēmējiem, ieguldot savas zināšanas un prasmes. Kaut arī eksperti par to jau ir daudz runājuši, tomēr sabiedrībā joprojām izplatīti

1. att.

Gads	2002	2003	2004	2005	2006	Q2 2007
SIB* saldo, miljoni LVL	-2357,9	-2792,6	-3880,4	-5367,2	-7782,2	-9574,7
JKP, miljoni LVL	5 758,2	6 392,7	7 434,5	9 059,1	11 264,8	6 286,7
SIB, % no IKP	-41%	-44%	-52%	-59%	-69%	-76%

*Latvijas starptautiskā investīciju bilance

Avots: Latvijas Banka, CSP, autora aprēķini

kļūdaini priekšstati par to, kādas profesijas nākotnē visvairāk tiks pieprasītas darba tirgū. Pārāk straujais iekšzemes pieprasījuma pieaugums radījis situāciju, kad gandrīz ikviens viegli var atrast darbu. Tāpēc zināšanu struktūras neatbilstību ekonomikas ilgtermiņa izaugsmes vajadzībām vairāk izjūt darba devēji, nevis darbinieki. Sarūkot iekšzemes pieprasījuma nozaru pieaugumam, nākotnē lomas varētu mainīties.

Negaidīsim “patiesības brīdi”

Vairāku aprakstīto problēmu – pārāk straujā iekšzemes pieprasījuma kāpuma un neatbilstošās zināšanu struktūras – pamatā ir deformētie ekonomiskie stimuli. To savukārt radījusi ilgtermiņa izaugsmes vajadzībām neatbilstošā nodokļu sistēma. Tāpēc nodokļu nasta ir jāpārdala no ienākumiem uz patēriņu. Tas veicinātu radošas ekonomikas attīstību, kurā katra cilvēka darbs rada augstu pievienoto vērtību. Ir jāsabalansē izaugsme, palielinot ienākumus, kurus ekonomika gūst ārējos tirgos.

Statistika parāda, ka galvenās Latvijas eksporta nozares – apstrādes rūpniecības – izaugsme kopš 2005. gada bijusi izteikti lēnāka nekā ekonomikas pieaugums (skat. 2. att.). Tās īpatsvars, salīdzinot ar Eiropas bagātākajām valstīm, kļuvis ļoti zems un šī gada otrajā ceturksnī atrodas zem 10% robežas. Šī attiecība jāmaina pretējā virzienā, kaut arī pasaulē kopumā pakalpojumu īpatsvars visdrīzāk pieaugs uz rūpniecības rēķina.

Bankas ir ieinteresētas diversificēt savus riskus, vairāk kreditējot ārējā pieprasījuma sektoru. To var uzskatīt par vēl vienu banku un sabiedrības ilgtermiņa interešu saskaņas piemēru. Bankas ir gatavas vairāk finansēt apstrādes rūpniecības attīstību, taču kredītus var izsniegt tikai tiem, kas tos pieprasa. Pērn kredītu pieprasījumā izteikti dominēja nekustamā īpašuma projekti. Bankas nereti dēvē par ekonomikas flagmaņiem, bet tas ne vienmēr ir precīzs salīdzinājums. Tās nevar izgudrot jaunus farmācijas, mašīnbūves vai koksnes produktus, nevar būt rūpnīcas, tas jādara šo nozaru uzņēmējiem. Valstij mainot stimulus un uzņēmējiem labāk apzinot savas ilgtermiņa intereses, investīcijas eksporta sektoros augs – gan apstrādes rūpniecībā, gan pakalpojumos. Stimulus agri vai vēl noregulētu tirgus mehānismi, taču, ja tas notiks “vēlu”, tas būs visai sāpīgi, tāpēc labāk būtu, ja valsts rīkotos preventīvi. Jāapzinās, ka

augsts Latvijas tekošā konta deficīts nevarēs pastāvēt mūžīgi, pasaules finanšu tirgi nebūs ar mieru bezgalīgi finansēt kādas valsts patēriņa pieaugumu un var pienākt “patiesības brīdis”. Lai šādu “brīdi” novērstu, mums ir jābūt patiesiem pašiem pret sevi un attiecīgi arī jārikojas.

Papildu informācijai – peteris.strautins@hansabanka.lv

Foto – no autora arhīva

2. att.

	IKP pieaugums	Apstrādes rūpn., pieaugums
2005Q1	7,7%	-0,4%
2005Q2	9,7%	3,4%
2005Q3	10,3%	5,0%
2005Q4	10,6%	5,9%
2006Q1	13,1%	8,8%
2006Q2	12,1%	6,5%
2006Q3	12,0%	6,8%
2006Q4	11,9%	6,2%
2007Q1	11,2%	2,4%
2007Q2	11,1%	1,2%

Avots: CSP

Nauda, kas nes valsts un tautas identitātes zīmes

Sērija Pamati, Debess

Sērija Pamati, Liktenis

Sērija Pamati, Zeme

Sērija Laiks, Vidzeme

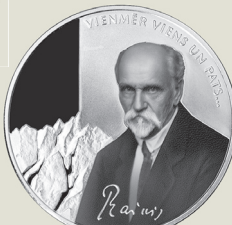
Sērija Laiks, Kurzeme

Sērija Laiks, Latgale

Sērija Cilvēki, Krišjānis Barons

Sērija Cilvēki, Rainis

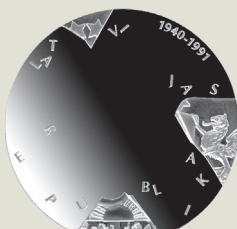
Sērija Cilvēki, Krišjānis Valdemārs

Sērija Valsts, Valsts atdzimšana

Sērija Valsts, Brīvības cīņas

Sērija Valsts, Svešas varas

Ar jubilejas un piemiņas monētu Valsts atdzimšana Latvijas Banka ir noslēgusi līdz šim plašākās nacionālās monētu programmas Latvija. Laikmetu grieži un laikmetu vērtības veidošanu. Programma ietver četras sērijas, kopumā 12 monētas: sērija Pamati veltīta mūžīgajām vērtībām – kopīgas visai cilvēcei, tomēr atšķirīgas katras nācijas priekšstats – zemei, gaismai un tumsai, liktenim; Laiks atklāj Latvijas vēsturi caur trim Latvijas novadiem; Cilvēki veltīta latviešu nācijas garīgajiem veidotājiem – K. Valdemāram, K. Baronam un Rainim; Valsts – trīs simboliskas esejas par svarīgākajiem notikumiem Latvijas Republikas 20. gadsimta vēsturē.

Kopsavelkot vairāk nekā sešu gadu laikā paveikto, **Latvijas Bankas prezidents Ilmārs Rimšēvičs** atzīst:

– Ir noslēdzies zīmīgs posms, un ir prieks, ka šīs monētas guvušas atzinību ne tikai pircēju, bet arī pasaules monētu kalēju vidū. Par to varam pateikties Monētu dizaina komisijai un māksliniekiem – grafiskā dizaina autoriem Jurim Petraškevičam, Arvīdam Priedītem, Artai Ozolai–Jaunarājai un Ivo Grundulim, kā arī tēlniecei Līgītai Franckevičai. Un Latvijas valsts dzimšanas dienas priekšvakarā Latvijas iedzīvotājiem dāvinām sērijas Valsts trešo, noslēdzošo monētu Valsts atdzimšana, kas, manuprāt, atmirdz jaunā gaismā ar neparastu un interesantu dizaina veidojumu.

Mākslas zinātniece Ramona Umblija, kas ilgus gadus strādā Latvijas Bankas Monētu dizaina komisijā, papildina:

– Tādas nacionālās programmas izveide ir bezprecedenta gadījums Latvijas mākslas un numismātikas vēsturē. Tie ir divpadsmit mākslas darbi, kuru programmatiskajā uzstādījumā ietverts visplašākais skatījums uz Latvijas valsts vēsturi līdz pat politiskās identitātes jautājumiem. Man šodien ir ārkārtīgi liels gandarījums par šo darbu, kaut arī tas bija ļoti sarežģīts.

Savs skatījums un vērtējums ir arī jaunajai Monētu dizaina komisijas loceklei, **profesorei Janīnai Kursītei**:

– Cilvēki mūsdienās pārsvarā ir skeptiski noskaņoti, bet šajā gadījumā varam būt gandarīti – par Latvijas Banku, par māksliniekiem un visvairāk par Latvijas valsti. Mēdz teikt: ir nauda, ir valsts, nav naudas, nav valsts. Un trīskārt stipra tā ir ar tādu naudu, kurā ielikta valsts un tautas identitātes zīmes. Latvijas Bankas monētās latviskās zīmes vienlaikus ir arī Eiropas un visas pasaules zīmes. Jau pirmās sērijas Pamati monētās ielikts ļoti spēcīgs zīmju komplekss – ne velti saka, kādus pamatus ieliksi, tā ies. Katrā sērijā, es, zīmju pētniece, atrodu veselu lauku, ko pētīt. Šīm monētām ir pasaules svars – nebaidīsimies lietot tik lielu vārdu.

Vairāk informācijas – www.bank.lv

AUGSTA RISKĀ KREDĪTU KRĪZE ASV UN TĀS GLOBĀLĀS SEKAS

ELMĀRS ZAKULIS

Monetārās politikas pārvaldes
Finanšu tirgus analīzes daļas
vadītājs

Augsta vētrainie notikumi pasaules finanšu tirgos ir pievērsuši pastiprinātu plašākas sabiedrības uzmanību ziņām par problēmām ASV augsta riska (*subprime*) hipotekāro kredītu tirgū. Par augsta riska kredītiem ASV apzīmē tos kredītus mājokļa iegādei, kas izsniegti aizņēmējiem, kuriem salīdzinājumā ar vidusmēra aizņēmējiem piemīt augstāks kredītrisks jeb pastāv lielāka varbūtība, ka viņi pilnībā neatmaksās aizdevumu. Augsta riska aizņēmēju ASV raksturo, piemēram, kredītvēstures trūkums vai vēl ļaunāk – slikta iepriekšējo kredītaistību pildīšanas vēsture, tāpat arī augsta kredīta maksājumu attiecība pret aizņēmēja ienākumiem, nepietiekami naudas līdzekļi pirmajai iemaksai un nespēja dokumentāli pierādīt savus ienākumus.

Augsta riska kredītu epopeja

Lai kompensētu augsto risku saistībā ar šiem kredītiem, aizdevēji ASV varēja pieprasīt par tiem ievērojami augstākas procentu likmes un komisijas salīdzinājumā ar citiem mājokļu kredītiem. Tādējādi augsta riska kredīti kļuva par salīdzinoši ienesīgu un šķietami drošu ieguldījumu, ņemot vērā aizvadīto ilgstošo strauji augošo nekustamo īpašumu cenu periodu. ASV augsta riska hipotekārās kredīšanas kompānijas varēja bez īpašām grūtībām piesaistīt finansējumu savām kredīšanas vajadzībām, emitējot ar hipotēkām segtus vērtspapīrus, kas tika sadalīti dažādās riska pakāpēs. Tādējādi no finanšu tirgiem tika piesaistīts iespējami plašs investoru loks. Šeit tad arī slēpjas iemesls, kāpēc problēmas vienā, salīdzinoši nelielā kredītu tirgus segmentā ASV pašlaik ir atbalsojušās pasaules finanšu tirgos un netiešā veidā skārušas arī vidusmēra Latvijas iedzīvotāju.

Par problēmām šajā ASV tirgus daļā bija zināms jau 2006. gada beigās – pieaugot zaudējumiem, viena pēc otras sāka bankrotēt kompānijas, kas izsniedza augsta riska kredītus. Atklājās, ka augsta riska kredīti bija dalīti pa labi un pa kreisi, un mežonīgas konkurences apstākļos aizņēmējiem tikuši piešķirti pat gadiem ilgi “saudzēšanas periodi” ar zemiem kredītu maksājumiem. Pēc tam maksājumu apjoms strauji pieauga un tika piesaistīts tirgus procentu likmju izmaiņām. Ja iepriekš aizņēmēji, izmantojot augušās nekustamo īpašumu cenas un zemās procentu likmes, spēja panest augstās kredītu pirmstermiņa dzēšanas soda naudas un regulāri pārfinansēt savus aizņēmumus pie citiem kredītētājiem, tad pēc nekustamo īpašumu tirgus atdzišanas un procentu likmju līmeņa pieauguma apstākļi bija mainījusies. Taču

Pasaulē pēc notikumiem ASV augsta riska hipotekāro kredītu tirgū ir būtiski mazinājusies aizdevēju riska apetīte. Tagad aizdevēji daudz mazākā mērā ir gatavi uzņemties risku un, to darot, vēlas saņemt lielāku kompensāciju.

svarīgākais – finanšu tirgus dalībnieki vairs nevēlējās finansēt augsta riska kredīvēšanas kompānijas, pērkot to emitētos vērtspapīrus, kas, ņemot vērā to finansējumu struktūru, kalpoja par izšķirošu faktoru šo kompāniju maksāt(ne)spējā.

ASV otras lielākās augsta riska hipotekārās kredītētājas *New Century Financial* bankrots šā gada sākumā finanšu tirgos kalpoja par sava veida ģenerālmēģinājumu augsta notikumiem. Taču pavasarī, lielajām pasaules finanšu institūcijām noliedzot savu pakļautību ASV augsta riska hipotekāro kredītu tirgum, finanšu tirgi lielā mērā tika nomierināti.

Taču augusta sākumā lielākā Francijas un arī viena no lielākajām pasaules komercbankām *BNP Paribas* paziņoja, ka tā aptur visus darījumus ar trīs tās pārvaldītajiem fondiem, jo nespēj novērtēt fondu daļu vērtības (dēļ izsīkušās tirdzniecības aktivitātes ar ASV augsta riska kredītiem segtajiem vērtspapīriem). Šis paziņojums tad arī aizsāka augsta paniku finanšu tirgos, jo demonstrēja, ka zaudējumi, kas ir saistīti ar ASV augsta riska kredītiem, skar arī lielas un šķietami drošas finanšu institūcijas tālu ārpus ASV robežām. Ar ziņām par zaudējumiem nāca klajā arī citas lielās pasaules finanšu institūcijas. Visā pasaulē sāka kristies finanšu sektora kompāniju akciju cenas, kas parāva sev līdzī arī pārējo kompāniju akcijas. Parādījās bažas, ka problēmas ir skārušas arī salīdzinoši drošākus mājokļu kredīvēšanas segmentus ASV un tas – caur iedzīvotāju pazemināto pirktspeju un patēriņu – var izraisīt pasaules ekonomikas flagmaņa tautsaimniecības attīstības lejupslīdi un novest pie globālas finanšu krīzes.

Ietekme uz finanšu tirgiem

Taču problēmas neaprobežojās tikai ar akciju tirgiem. Pieauga procentu likmes aizdevumiem, un ievērojamas svārstības piedzīvoja izplatītāko pasaules valūtu kursi. Kad investori sāk pastiprināti pievērst uzmanību riskiem, viņi cenšas ieguldīt savu naudu mazāk riskantos ieguldījumu veidos un par drošākām uzskatītās valūtās. Tāpēc strauji pieauga pieprasījums un attiecīgi arī cenas tādiem ieguldījumu veidiem kā, piemēram, ASV valdības parāda vērtspapīriem. Attiecībā uz pārējiem ieguldījumu veidiem investori palielināja aizdevumu procentu likmes, iecenojot tajās pieaugušo risku, kuru līdz tam bija vērtējuši stipri optimistiski. Turklāt tas tika darīts diezgan drudžaini un vienvēidīgi – paaugstinātas procentu likmes aizdevumiem tika pieprasītas arī no mazajām kompānijām un jaunattīstības valstu valdībām, neskatoties uz to, ka

tām nebija tieša sakara ar ASV augsta riska aizdevumiem – vidusmēra investora uztverē tās ietilpst riskantāko ieguldījumu grupā.

Ar pašiem ASV augsta riska aizdevumu ķīlām segtajiem vērtspapīriem izsīka jebkāda tirdzniecības aktivitāte. Tādējādi visi investori, kas tos bija iegādājušies, cieta zaudējumus ne tikai dēļ zaudētiem kredītiem ASV, bet arī nevarēja pārdot šos vērtspapīrus, jo tie bija kļuvuši par nelikvidū ieguldījumu. Turklāt apzināt visus, kuri galu galā cieta no kredītu zaudējumiem un ar tiem segto vērtspapīru likviditātes trūkuma, nav vienkārši. Augsta riska kredīti tika pārvērtēti vērtspapīros, kas savukārt tika pārpakoti strukturētos produktos ar atšķirīgām riska pakāpēm – drošākos iegādājās tādi investori kā pensiju fondi, bet pašus riskantākos, piemēram, hedžfondi, kas bieži vien savas agresīvās ieguldījumu stratēģijas īstenoja, aizņemoties lielus naudas resursus no bankām. Tāpēc lielākajām pasaules finanšu institūcijām, kas mūsdienās ir iesaistījušās plaša spektra ieguldījumu aktivitātēs, pašām bieži vien ir grūtības īsā laikā apzināties, cik lielā mērā tās cieš no ASV augsta riska kredītu krīzes. Vēl mazāk informācijas ir pieejama finanšu tirgiem, kas tādējādi paver plašas iespējas spekulācijām par tālāko notikumu attīstību – no pārējo finanšu tirgus svārstībām līdz globālai recesijai.

Neuzticības vilnis starpbanku naudas tirgos

Līdz šim brīdim, iespējams, visnozīmīgāko ietekmi (no Latvijas viedokļa) augsta notikumi atstāja uz starpbanku naudas tirgiem. Informācijas trūkums un bažas, ka ASV augsta riska kredītu radītie zaudējumi var negaidīti iznirt jebkurā pēc visa veida reitingiem par drošu uzskatītā bankā, ir izraisījušas globālu banku savstarpējas neuzticības vilni. Augsta notikumu iespaidā bankas sāka atturēties no tām ikdienā nepieciešamo īstermiņa naudas līdzekļu aizdošanas viena otrai, tā rezultātā straujāk sāka pieaugt starpbanku aizdevumu procentu likmes. To uz savas ādas izjuta katrs Latvijas kredītņēmējs, kam šajā laikā palielinājās kredīta procentu likmes mainīgā daļa. Lielākās pasaules centrālās bankas, lai nodrošinātu starpbanku naudas tirgus efektīvu funkcionēšanu un neapdraudētu savu spēju ietekmēt procentu likmes, sāka aizdot naudas tirgū ievērojamus papildu naudas resursus. Vairums centrālo banku atturējās arī no iepriekš plānotās centrālo banku bāzes likmju paaugstināšanas un ASV gadījumā – pat samazināja to, baidoties, ka kredītresursu

trūkums var pastiprināt nekustamā īpašuma cenu korekciju un ierobežot ekonomisko izaugsmi kopumā. Tas ļāvis nostabilizēt situāciju finanšu tirgos, taču tā joprojām ir saspringta. Nevienam vēl arvien nav drošas pārliecības, ka tuvāko mēnešu laikā neparādīsies jaunas ziņas par lieliem augsta riska kredītu tirgus radītiem zaudējumiem un ka tas atkal neizraisīs jaunus satricinājumus finanšu tirgos.

Par sekām Latvijā

Latvijas komercbankas nav pievērsušās ieguldījumiem ASV augsta riska hipotekāro kredītu tirgū – līdz šim labas peļņas iespējas bija tepat uz vietas, Latvijā. Latvijas maksājumu bilances tekošā konta deficīts pamatā tiek finansēts ar ilgtermiņa aizņēmumiem no Skandināvu mātes bankām un mazākā mērā ar ilgtermiņa sindicētajiem kredītiem no ārvalstu bankām. Tādējādi tiešā atkarība no ārvalstu naudas tirgiem ir ierobežota. Taču netieši – Skandināvu mātesbankas caur to emitētajiem vērtspapīriem un no Eiropas naudas tirgiem piesaistītā finansējuma lielā mērā ir atkarīgas no norisēm pasaules finanšu tirgos, un piesaistīto finanšu resursu sadārdzināšanās agrāk vai vēlāk atstāj iespaidu arī uz Latvijas komercbanku izsniegto kredītresursu cenu. Visa šī epopeja nodemonstrējusi, ka problēmas salīdzinoši mazā kredītu tirgus segmentā ASV īsā laikā var izvērsties globālā kredītresursu trūkumā. Lai gan pašlaik vēl būtu pārāgri spriest, kā šī epizode beigsies, tomēr jau tagad var izdarīt dažus secinājumus par tās globālo ietekmi un sekām uz Latviju.

Pirmkārt, pasaulē ir būtiski mazinājusies aizdevēju riska apetīte. Aizdevēji daudz mazākā mērā ir gatavi uzņemties risku aizdodot un, uzņemoties risku, vēlas saņemt daudz lielāku kompensāciju, kas nozīmē mazāku finanšu resursu pieejamību un augstākas procentu likmes.

Latvijā kredītņēmēji jau sajuta straujāku naudas tirgus procentu likmju kāpumu vai tuvākajā laikā, mainoties kredītu procentu likmes mainīgajai daļai, to sajūtīs, jo Latvijā dominē eiro kredīti ar mainīgo procentu likmi. Euro naudas tirgus likmes augsta sākumā strauji pieauga – piemēram, trīs mēnešu likmes pakāpās vidēji no 4.3% līdz 4.7%. Šo situāciju gan daļēji atvieglo Eiropas Centrālās bankas atturēšanās no iepriekšplānotās bāzes likmju celšanas.

Taču ilgtermiņā gaidāms, ka saspringtā kredītresursu situācija pasaulē un pieprasīto kompensāciju pieaugums

(Nobeigums 12. lpp.)

Latvija pievienojusies modernākajai maksājumu sistēmai eiro

Euro maksājumu sistēma TARGET (saīsinājums no Trans-European Automated Real-time Gross settlement Express Transfer System) ir reālā laika maksājumu sistēma, ko Eiropas Monetārās savienības ietilpstošās Eiropas Savienības (ES) dalībvalstu centrālās bankas kopā ar Eiropas Centrālo banku (ko apzīmē kā "Eirosistēma") izmanto, lai īstenotu kopīgu monetāro politiku un veicinātu eiro maksājumu sistēmas raitu darbību. ES bankas šo sistēmu izmanto finanšu tirgu norēķiniem, kā arī liela apjoma un steidzamiem klientu maksājumiem. ECB Padome 2002. gada 24. oktobrī pieņēma stratēģisku lēmumu pārveidot TARGET, aizstājot to ar tehnoloģiski jaunu sistēmu – TARGET2, kas būtiski paaugstina Eiropas maksājumu efektivitāti un rada iespēju tālākai finanšu infrastruktūru integrācijai Eiropā. Jaunās sistēmas galvenā priekšrocība – izveidota vienota tehniskā platforma, kas nodrošina vienādu nosacījumus visās TARGET2 pievienojušajās valstīs un iespēju pievienot tai jaunas dalībvalstis (plašāka informācija Averss un Reverss 2006. gada 4. numurā, arī ECB mājas lapā <http://www.ecb.int/paym/target/target2/html/index.en.html>). Jaunā sistēma būs viena no modernākajām un efektīvākajām maksājumu sistēmām pasaulē. Juridiski un operacionāli katrā dalībvalstī, kas pievienojas TARGET2 sistēmai, tiek saglabāts decentralizācijas princips. TARGET2-Latvija darbību uzsāka 2007. gada 19. novembrī, un Latvijas komercbankas, Latvijas Banka un Valsts kase tai pievienojas kā tiešie dalībnieki. Norēķinus TARGET2 veiks arī Latvijas Centrālā depozitārāja vērtspapīru norēķinu sistēma DENOS. TARGET2-Latvija saviem dalībniekiem nodrošina efektīvu, ātru un drošu infrastruktūru eiro maksājumu veikšanai, norēķiniem izmantojot noguldījumus Latvijas Bankā. Jaunā maksājumu sistēma rada alternatīvu praksei izmantot korespondentattiecības eiro maksājumiem. Tā kā TARGET2-Latvija nodrošina banku savstarpējos norēķinus arī iekšzemes maksājumus eiro, tad ar 2008. gadu Latvijas Bankas Elektroniskā klīringa sistēma (EKS) uzsāks neliela apjoma eiro maksājumu apstrādi. Tas dos iespēju klientu maksājumus eiro valūtā starp Latvijas bankām izpildīt vienas dienas laikā – līdzīgi kā pašlaik latu maksājumus.

(Turpinājums no 11. lpp.)

Latvijas Bankas padomē

(2007. gada septembris – 2007. gada novembris)

Latvijas Bankas padome 19. septembra un 15. novembra sēdēs, ņemot vērā, ka valdības pretinflācijas plānā iestrādātie pasākumi, kuri saistāmi ar finanšu sektoru, – tai skaitā kreditēšanas tempu piebremzēšana un nekustamo īpašumu cenu stabilizācija – sākuši darboties, un paredzams, ka šādas tendences pakāpeniski turpināsies, nolēma nemainīt centrālās bankas procentu likmes: refinansēšanas likmi, likmi aizdevumu iespējai uz nakti un likmi noguldījumu iespējai uz nakti, kā arī obligāto rezervju normu un aprēķina kārtību.

Ņemot vērā to, ka pieprasījuma puse reagē lēni un ka piedāvājuma faktoru ietekme uz inflāciju joprojām būs būtiska, tuvāko mēnešu laikā nav gaidāms pamatinflācijas pieauguma tempu kritums. Stingrākai fiskālajai politikai tāpat kā citiem pretinflācijas pasākumiem vairāk ir vidēja un ilgāka termiņa raksturs, tādēļ nevar sagaidīt drīzas pārmaiņas patēriņa preču un pakalpojumu cenu dinamikā. Gada vidējās inflācijas prognoze 2007. gadam tiek precizēta uz aptuveni 10%, bet 2008. gadā gada vidējo inflāciju paredzam aptuveni 13%.

Augustā un septembrī turpinājās iepriekšējos mēnešos iezīmējusies ekonomikas tempu piebremzēšanas tendence – kredītu gada pieauguma temps samazinājās līdz zemākajam līmenim kopš 2004. gada septembra; būtiski palēninājies mazumtirdzniecības pieaugums, atvēršoties nekustamā īpašuma tirgus, samazinājās būvniecības apjomi. Iekšzemes kopprodukta pieaugumu 2008. gadā paredzam nostājamies ilgtermiņā uzturamā līmenī – ap 7%, šogad tam vēl nedaudz pārsniedzot 10%.

Taču jārēķinās, ka prognozes ekonomisku pārmaiņu laikā un, pastāvot tik lielai ārēju faktoru iedarbībai ir aptuvenas un tās var nākties koriģēt.

Papildu informācija – no preses sekretāra Mārtiņa Grāvīša
(martins.gravitis@bank.lv)

par kredītriska uzņemšanos agrāk vai vēlāk atstās iespaidu arī uz Latvijas komercbanku pievienotajām procentu likmēm, kas atšķirībā no mainīgās daļas atspoguļo nevis kredītresursu cenu naudas tirgū, bet gan aizņēmēja kredītrisku.

Otrkārt, kredīti mājāsaimniecībām mājokļa iegādei pret nekustamā īpašuma ķīlu un ar tiem saistītie vērtspapīri, kas segti ar hipotēkām, no kredītriska vērtējuma aspekta līdz šim zināmā mērā baudīja “svētās govys” statusu. Vēl nesen visā pasaulē novērotā nekustamo īpašumu cenu pieauguma tendence līdz šim deva mierinājumu aizdevējiem, ka jebkādas problēmas ar aizdevuma atmaksu viņi varēs atrisināt, pārdodot ķīlu. Turklāt iespēja, ka situācija nonāks līdz maksājumu problēmām, tika vērtēta kā ļoti niecīga, jo cilvēkam taču vienmēr ir bijis nepieciešams mājoklis un viņš, pat pieaugot procentu likmēm, turpinās kredīta maksājumus, lai tikai nezaudētu īpašumu. Un arī banka vienmēr būs ieinteresēta nākt pretī klientam un maksājumu problēmu gadījumā pagarināt kredīta termiņu vai piešķirt visa veida kredīta brīvdienas. **Notikumi ASV parādīja, ka apstākļos, kad finansiālā situācija spiež, viss maz ticamais ir iespējams – aizņēmējiem ar maksājumu problēmām netiek dotas nekādas atlaides “ilgtermiņa sadarbības vārdā” – klienti tiek izlikti no saviem īpašumiem, turklāt šo īpašumu vērtība krītas. Tā visa rezultātā aizdevēji, t.sk. komercbankas Latvijā, nākotnē noteikti būs spiesti stipri piesardzīgāk izturēties ne tikai pret kredītiem, kas tiešā veidā ir saistīti ar nekustamo īpašumu tirgu – uzņēmumiem tādās nozarēs kā operācijas ar nekustamo īpašumu un būvniecība, bet arī iepriekš par ļoti drošiem uzskatītajiem mājokļu kredītiem mājāsaimniecībām. Potenciālajiem kredītņēmējiem tas nozīmē vēl stingrākus kreditēšanas nosacījumus un vēl augstākas procentu likmes.**

Ņemot vērā pašreizējās norises Latvijas tautsaimniecībā, **notikumi ASV un to izraisītie nemieri pasaules finanšu tirgos dod papildu ieguldījumu pārkarsušās Latvijas ekonomikas dzesēšanā.**

Papildu informācijai – elmars.zakulis@bank.lv

Foto – Aleksejs Meļihovs,

Vāris Vagotiņš-Vagulis

LATVIJAS BANKA

K. VALDEMĀRA IELĀ 2A • RĪGĀ, LV-1050 • TĀLRUNIS: 6 702 2300 • FAKSS: 6 702 2420
E-PASTS: INFO@BANK.LV • [HTTP://WWW.BANK.LV](http://WWW.BANK.LV)
LATVIJAS BANKA, 2007

Pārpublicējot obligāta avota norāde. Reģistrācijas apliecība Nr. 1947